

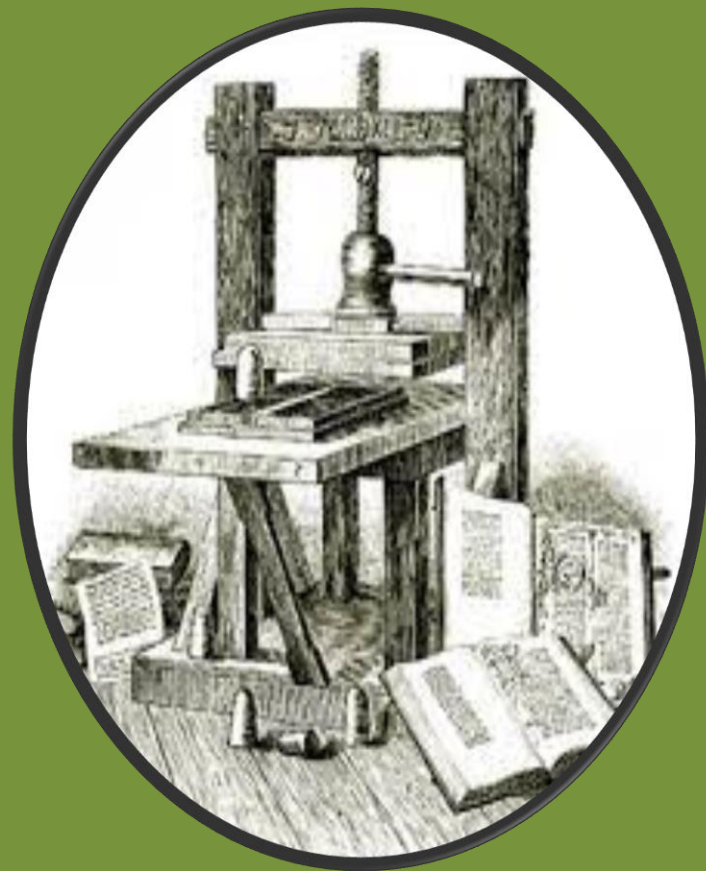
«ΒΙΒΛΙΑ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ
ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ
ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ»

«ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ»

- Μετά το 1204, αλλά κυρίως μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 υπήρχε μια έντονη κινητικότητα προς τη Δύση . Το ενδιαφέρον ήταν έκδηλο για τη συλλογή, με κάθε θυσία, κειμένων αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων με αγορά, αντιγραφή, αρπαγή, ακόμα και κλοπή. Έτσι εξηγείται γιατί μεγάλες βιβλιοθήκες της Δύσης (Παρίσι, Βατικανό, Οξφόρδη, Μαδρίτη, Βιέννη) που ιδρύθηκαν μετά τον 15ο αι. διατηρούν μέχρι σήμερα πλήθος ελληνικών χειρογράφων. Πολλά από τα χειρόγραφα και βιβλία που οδηγήθηκαν στη Δύση , αποτέλεσαν τα πρώτα σπέρματα της Αναγέννησης.

Μετά την Άλωση οι Τούρκοι διασκόρπισαν τα βιβλία από τις βιβλιοθήκες, κατέστρεψαν ένα μέρος των συλλογών αφαιρώντας τα χρυσά και αργυρά στολίσματα από τις βιβλιοδεσίες των βιβλίων. Ορισμένες ιδιωτικές βιβλιοθήκες εξακολουθούσαν να λειτουργούν. Οι Έλληνες λόγιοι που έφυγαν στη Δύση, πήραν μαζί τους χειρόγραφα και κώδικες. Έτσι διέσωσαν από την καταστροφή τα πολύτιμα αυτά κείμενα με τα έργα των Ελλήνων συγγραφέων και των Πατέρων της Εκκλησίας, μεταλαμπαδεύοντας τον ελληνικό πολιτισμό στη Δύση. Στη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη της Βενετίας και στη Λαυρεντιανή Βιβλιοθήκη της Φλωρεντίας σώζονται μέχρι σήμερα εκατοντάδες ελληνικά χειρόγραφα.

- Οι λόγιοι Έλληνες στην Ιταλία δίδαξαν τη μελέτη των κλασικών συγγραφέων σε Ακαδημίες και πανεπιστήμια (ο Βησσαρίωνας, μητροπολίτης Νίκαιας, θεολόγος και φιλόσοφος: 1403-1472, Γεώργιος Πλήθων- Γεμιστός, Μάρκος Μουσούρος). Στην Ιταλία ιδρύθηκαν σχολεία, όπως το Ελληνικό Γυμνάσιο της Ρώμης (1514-1521) από τον φιλέλληνα Πάπα Λέοντα Ι΄ για την εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων και έγιναν φυτώρια της ανθρωπιστικής παιδείας. Τον 15ο αι. με την εφεύρεση της τυπογραφίας από τον Ιωάννη Γουτεμβέργιο έγιναν εκδόσεις και μεταφράσεις Ελλήνων συγγραφέων της κλασικής φιλολογίας από τον Άλδο Μανούτιο. Το πρώτο βιβλίο που τυπώθηκε ήταν η Βίβλος το 1455 στη Μαγεντία στο τυπογραφείο που ίδρυσε ο Γουτεμβέργιος από τη Γερμανία. Το πρώτο ελληνικό βιβλίο που τυπώθηκε στη Βενετία ήταν η γραμματική (Ερωτήματα) του Μανουήλ Χρυσολωρά το 1471, που χρησιμοποιήθηκε ως εγχειρίδιο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους Ιταλούς. Την ίδια εποχή υπήρχαν ελληνικά τυπογραφεία στη Βενετία, όπως του κρητικού Ζαχαρία Καλλέργη

- Από το 1476-1600 τυπώθηκαν 620 βιβλία από Έλληνες εκδότες με έργα αρχαίων συγγραφέων, γραμματικές, επιστημονικές μελέτες και θρησκευτικά βιβλία. Γραφείς και καλλιγράφοι από μονές της Κωνσταντινούπολης, της Θεσσαλονίκης, της Κέρκυρας, του Μυστρά και της Κρήτης μετέφεραν τα χειρόγραφα στη Δύση, όπου συνέχιζαν να ασκούν την τέχνη των αντιγραφών κωδίκων σε βιβλιοθήκες και σε τυπογραφεία. Στην Κωνσταντινούπολη διατηρήθηκαν μετά την Άλωση βιβλιοθήκες όπως της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, της Μεγάλης του Γένους Σχολής, του Παναγίου Τάφου στο Φανάρι με χειρόγραφα και του Φιλολογικού Συλλόγου. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας η Πατριαρχική Ακαδημία ή Σχολή στην Κωνσταντινούπολη αποτελούσε εκπαιδευτικό κέντρο του Ελληνισμού από τον 16ο αι. Στον πατριαρχικό θρόνο εμφανίζονταν φωτισμένες μορφές όπως ο μοναχός Γεννάδιος (Γεώργιος Σχολάριος) που ορίστηκε Πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης το 1454 από τον Μωάμεθ Β΄ τον Πορθητή. Στην Πατριαρχική Σχολή επιφανείς λόγιοι δίδασκαν αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία, φιλοσοφία και μαθηματικά. Κατά την περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού (1750-1830) οι Έλληνες διαπρέπουν στις ελληνικές παροικίες της Δύσης, όπως στη Βενετία όπου λειτούργησε το Φλαγγιανό Φροντιστήριο και όπου τυπώθηκαν εκατοντάδες ελληνικά βιβλία στα τυπογραφεία που ίδρυσαν Έλληνες. Σε τυπογραφεία της Βιέννης και της Τεργέστης δημοσιεύτηκαν πολλά ελληνικά βιβλία, όπως τα έργα του Ρήγα Φεραίου (1757-1798), αλλά και στο Παρίσι όπου έκανε έντονη την παρουσία του ο Αδαμάντιος Κοραής. Οι ιδέες που μετέφεραν οι λόγιοι αυτοί, συνέβαλλαν αποφασιστικά στην πνευματική αναγέννηση του έθνους, ανέβασαν το μορφωτικό επίπεδο των υποδούλων Ελλήνων και συντέλεσαν στην αύξηση του αριθμού των σχολείων.

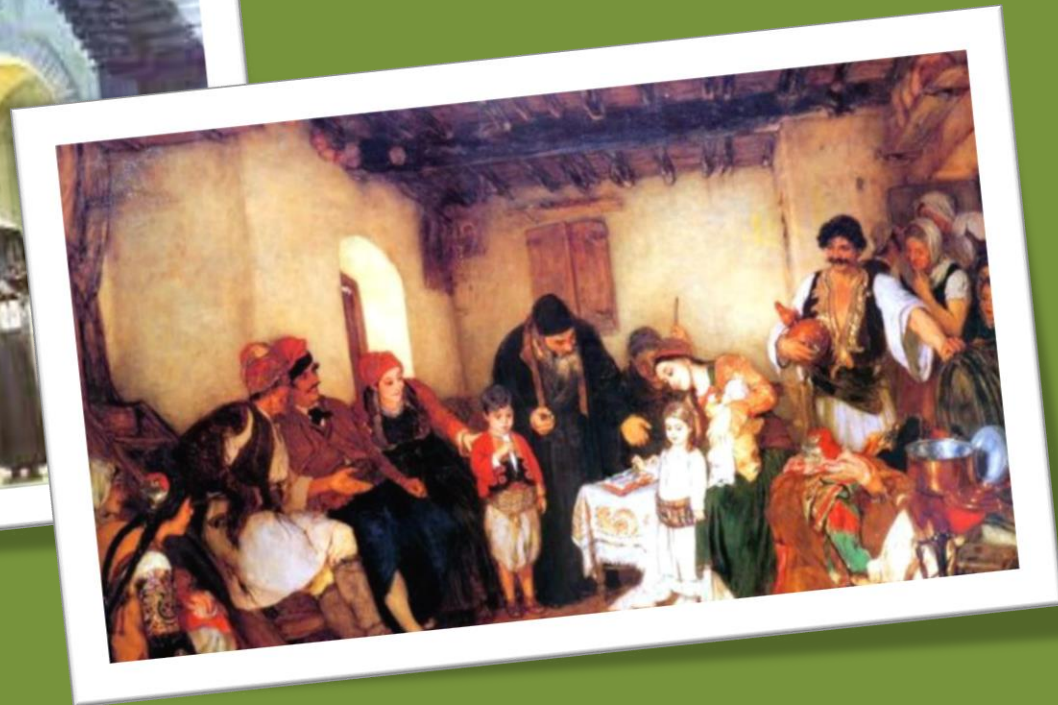
ΤΟ "ΣΧΟΛΕΪΟΝ" ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓ'ΩΝΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (1821-1827)

- Από τα τέλη του 18 αιώνα σημειώνονται σημαντικές αλλαγές στην ελληνική εκπαίδευση. Ο αριθμός των σχολείων και των μαθητών αυξάνεται, τα προγράμματα σπουδών και οι διδακτικές μέθοδοι εκσυγχρονίζονται, ενώ παράλληλα περιορίζεται η εξάρτηση της εκπαίδευσης από την Εκκλησία. Οι αλλαγές αυτές δηλώνουν μια θέληση για ανανέωση των δομών του σχολικού συστήματος, η οποία συνδέεται με τις μεταβολές που συντελούν στην Ελληνική κοινωνία της εποχής με την άνοδο της εμπορικής τάξης, τη διάχυση των ιδεών του Διαφωτισμού και τη σταδιακή ανάπτυξη της εθνικής ιδεολογίας. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι η ρήξη με το παρελθόν δεν είναι απόλυτη, καθώς επιβιώνουν στο σχολικό σύστημα και αρκετά αρχαϊκά στοιχεία που έρχονται μέσα από μια μακριά εκπαιδευτική παράδοση.

ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΪΩΝ

Η εκπαίδευση κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας περιλαμβάνει δύο τύπους σχολείων: έναν κατώτερο, το σχολείο των κοινών γραμμάτων, και ένα μέσου επιπέδου, το σχολείο των ελληνικών μαθημάτων. Το πρώτο προσφέρει στους μαθητές στοιχειώδεις γνώσεις ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικής, ενώ το δεύτερο είναι προσανατολισμένο στα αρχαία ελληνικά Γράμματα (γραμματική, συντακτικό, θεματογραφία) και έχει ως κύριο σκοπό την άσκηση των μαθητών στην αρχαία ελληνική γλώσσα.

Σε ορισμένα από τα σχολεία της δεύτερης κατηγορίας διδάσκονται επίσης στοιχεία φιλοσοφίας και επιστημών. Στην περίπτωση αυτή έχουμε δύο κύκλους σπουδών στο ίδιο σχολείο, ένα μέσο και έναν ανώτερο. Η ονοματολογία των σχολείων παρουσιάζει αξιοσημείωτη ποικιλία. Το σχολείο της κατώτερης βαθμίδας ονομάζεται, εκτός από « σχολείον των κοινών γραμμάτων » «κοινόν σχολείον» και «σχολείον των ιερών γραμμάτων», καθώς στη διδασκαλία χρησιμοποιούνται εκκλησιαστικά βιβλία. Πολύ πιο πλούσια είναι η ονοματολογία των σχολείων της δεύτερης βαθμίδας. Κοντά στα ονόματα «σχολείον των ελληνικών γραμμάτων», «ελληνικόν σχολείον», «ελληνική σχολή» , που είναι τα επικρατέστερα, συναντούμε και αρκετά άλλα, όπως « Μουσείον», « Ελληνομουσείον», «Ακαδημία» « Γυμνάσιον», «Λύκειον» κλπ.

ΠΟΙΟΙ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΑΝ ΣΥΧΝΑ ΤΑ ΧΡΕΗ ΤΟΥ ΔΑΣΚΆΛΟΥ

Χρέη δασκάλου στο σχολείο των κοινών γραμμάτων έκανε, συνήθως ο ιερέας μιας ενορίας, ο αναγνώστης της εκκλησίας αλλά και οποιοσδήποτε άλλος είχε στοιχειώδεις γνώσεις ανάγνωσης και γραφής: ένα ράφτης, για παράδειγμα ένας παπουτσή. Δεν ισχύει επομένως η παραδοσιακή αντίληψη που θέλει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση συνδεδεμένη αποκλειστικά και μόνο με τον ιερωμένο δάσκαλο.

Για τη στέγαση του σχολείου δεν χρειαζόταν ιδιαίτερο οίκημα. Αρκούσε ένα απλό δωμάτιο, που βρισκόταν συνήθως στον περίβολο μιας εκκλησίας και μπορούσε να αποτελεί συγχρόνως την κατοικία του ιερέα. Το σχολείο ακόμη μπορεί να στεγαζόταν στον γυναικωνίτη ή σε κάποιο καλή ενός μοναστηριού.

Πρωτοβουλίες εκδηλώνονται και σε άλλες περιοχές, οδηγώντας στην ίδρυση πολλών μικρότερων σχολείων. Οι φιλοδοξίες των ιδρυτών τους ήταν πάντα υψηλές: έχοντας ως πρότυπα τα Γυμνάσια της Σμύρνης, των Κυδωνιών και την Χίου, θέλουν όλοι ένα σχολείο «ευμέθοδο», απαλλαγμένο από την «σχολαστική αθλιότητα» των παραδοσιακών σχολείων. Οι φιλοδοξίες τους ακόμη αποτυπώνονται και στα όνομα που συχνά έδιναν στα σχολεία.

«Το ελληνικό βιβλίο»

- Βασικό εργαλείο της εκπαιδευτικής ανανέωσης και άνθησης υπήρξε η έκδοση σχολικών εγχειριδίων, τα οποία αποτελούσαν ένα μεγάλο ποσοστό του συνόλου των νεωτερικών βιβλίων που εκδόθηκαν την περίοδο του νεοελληνικού Διαφωτισμού. Μέσα σε αυτό το κλίμα διάδοσης της παιδείας και των νεωτερικών ιδεών συντελούνται σημαντικές αλλαγές στη γεωγραφία και τις πρακτικές της ελληνόγλωσσης βιβλιοπαραγωγής.
- Η Βενετία υπήρξε από τον 16ο και κυρίως από τον 17ο αιώνα το κυρίαρχο κέντρο παραγωγής ελληνικού βιβλίου. Ο μεγαλύτερος όγκος της παραγωγής των βενετικών τυπογραφείων είναι βιβλία εκκλησιαστικά και θρησκευτικά. Ένα μέρος, σαφώς μικρότερο, καταλαμβάνουν λαϊκές εκδόσεις πεζών και έμμετρων λογοτεχνικών κειμένων με μεγάλη απήχηση και διάδοση σε ένα ευρύτερο κοινό. Η επιτυχία αυτών των λαϊκών βιβλίων οδηγούσε σε διαδοχικές επανεκδόσεις τους, ενώ η διακίνησή τους, που δεν περιοριζόταν μόνο στα αστικά κέντρα, γινόταν συνήθως από πλανόδιους.
- Κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας παρατηρείται συντριπτική υπεροχή του θρησκευτικού βιβλίου σε σχέση με το κοσμικό και, παράλληλα, σαφής υπεροχή του λειτουργικού βιβλίου σε σχέση με όλες τις άλλες κατηγορίες εντύπων, συντριπτική υπεροχή των επανεκδόσεων σε σχέση με τις εκδόσεις νέων βιβλίων και συντριπτική υπεροχή της Βενετίας απέναντι στα άλλα κέντρα παραγωγής ελληνικού βιβλίου.

Διαφοροποίηση παρατηρείται από τα μέσα του 18ου αιώνα, ενώ το φαινόμενο γίνεται πιο έντονο και πιο ευδιάκριτο τις δύο πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Την περίοδο αυτήν έχουμε παραγωγή ελληνικού βιβλίου σε 33 πόλεις. Τα πιο σημαντικά κέντρα είναι η Βενετία, η Βιέννη, η Κωνσταντινούπολη και το Παρίσι. Η Βενετία εξακολουθεί να αποτελεί το αδιαφιλονίκητο κέντρο της παραγωγής ελληνικών βιβλίων. Συγχρόνως, όμως, αρχίζουν να εμφανίζονται νέες δυναμικές τάσεις και σε άλλες πόλεις, όπου διαμένει ο παροικιακός ελληνισμός. Η Βιέννη θα αποτελέσει το κύριο κέντρο έκδοσης νεωτερικών βιβλίων. Στην πόλη αυτήν τυπώθηκαν περισσότεροι από 500 ελληνικοί τίτλοι.

Παράλληλα με την αύξηση της βιβλιοπαραγωγής, στη θεματική των βιβλίων διαπιστώνεται μεγαλύτερο εύρος και ποικιλία, με κοινό σημείο αναφοράς ότι τα περισσότερα από αυτά τα βιβλία (επιστημονικά, φιλοσοφικά, αρχαιομάθειας, γλωσσομάθειας κ.λπ.) προορίζονταν για **σχολική χρήση**.

Η μεγαλύτερη βιβλιοπαραγωγή βρίσκεται σε συνάρτηση και με την εμφάνιση ενός μικρότερου σε μέγεθος βιβλίου, το οποίο μπορεί εύκολα να μεταφέρεται και να διαβάζεται σε στιγμέςσχόλης και με στόχο την αναψυχή, αντίθετα προς τους ογκώδεις τόμους που ικανοποιούσαν θρησκευτικές και εκπαιδευτικές ανάγκες. Έχουμε, δηλαδή, να κάνουμε με τη διεύρυνση των ενδιαφερόντων του αναγνωστικού κοινού, που αναζητά τώρα «μικρά και εύχρηστα βιβλία.

Τα βιβλία που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το κίνημα του Διαφωτισμού διαβάζονται κατά κανόνα έξω από τον οθωμανοκρατούμενο ελληνικό χώρο, ενώ το μικρό ποσοστό που τελικά φτάνει στις υπόδουλες περιοχές καταναλώνεται κυρίως σε ορισμένα, σχετικά λίγα, κέντρα. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση, εντός ή εκτός των υπόδουλων περιοχών

το νεωτερικό λόγιο βιβλίο διαβαζόταν κυρίως σε κέντρα όπου ανέπτυσαν τη δραστηριότητά τους και είχαν δυναμική παρουσία (οικονομική και κοινοτική) Έλληνες έμποροι.

Τα **λόγια βιβλία** (συνήθως μεταφράσεις ξένων εγχειριδίων) έγιναν ένας από τους βασικούς αγωγούς της μετάδοσης ιδεών και γνώσεων από τη φωτισμένη Ευρώπη στην Ανατολή. Και στα βιβλία αυτού του είδους, όπως και σε άλλους τομείς την ίδια περίοδο, η γαλλική παιδεία είναι κυρίαρχη, ενώ σημαντική είναι και η επίδραση της γερμανικής παιδείας, κυρίως στην εκλαΐκευση της επιστημονικής γνώσης και σε παιδαγωγικά θέματα.

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, ωστόσο, τις αντιξοότητες τις οποίες είχε να αντιμετωπίσει η παραγωγή και η εμπορία του νεωτερικού λόγιου βιβλίου. Η παραγωγή σε κέντρα απομακρυσμένα από τον γεωγραφικό χώρο του ελληνισμού και η μεγάλη διασπορά του αγοραστικού κοινού, παράλληλα με τη σχετικά χαμηλή ζήτηση και την απουσία υποδομών και σταθερού εξειδικευμένου δικτύου εμπορίας με βιβλιοπωλεία και βιβλιοπώλες, καθιστούσαν εξαιρετικά προβληματική τη διακίνηση του βιβλίου στις οθωμανοκρατούμενες περιοχές.

Οι διάφοροι τύπου χρηματοδότες έδιναν συχνά λύση στο ζήτημα της οικονομικής ενίσχυσης, αποτελώντας ίσως τον πιο καθοριστικό παράγοντα που βοήθησε στην άνθηση του λόγιου βιβλίου. Οι χορηγοί συνήθως ήταν έμποροι, οι οποίοι είχαν εμπλοκή και στην εμπορική διακίνηση του βιβλίου. Στη χρηματοδότηση εκδόσεων έπαιξαν επίσης κάποιον ρόλο Φαναριώτες και κληρικοί. Στην περίπτωση αυτήν ο χορηγός συνήθως επιβεβαίωνε το κοινωνικό του γόητρο μέσω της χρηματοδότησης.

Εάν τα βιβλία προορίζονταν για τις υπόδουλες περιοχές, συσκευάζονταν και αποστέλλονταν σε ένα από τα σημαντικά εμπορικά λιμάνια της Μεσογείου, όπου φορτώνονταν σε καράβια και μεταφέρονταν σε κάποιο μεγάλο εμπορικό κέντρο της Ανατολής, συνήθως στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη. Μια μέθοδος που απλοποιούσε τη διακίνηση προς όφελος των συγγραφέων και των τυπογράφων ήταν η προεγγραφή συνδρομητών. Η μέθοδος αυτή, που ακολουθούσε ανάλογη ιταλική πρακτική, άρχισε να εφαρμόζεται από το 1749 συμβάλλοντας σημαντικά στην αύξηση της παραγωγής του ελληνικού βιβλίου και στην διακίνησή του σε όλο τον οθωμανοκρατούμενο ελληνικό χώρο.

«ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ»

- Εκτός από τα σχολεία που λειτούργησαν στην ηπειρωτική πρωτεύουσα και μάλιστα εποικοδομητικά κατά την Τουρκοκρατία, τα Ιωάννινα έχουν να επιδείξουν και άλλα στοιχεία ενδεικτικά της θαυμαστής πνευματικής κίνησής τους, ιδιαίτερα κατά τον 19ο αιώνα. Τα στοιχεία αυτά είναι τα εξής: α) οι βιβλιοθήκες, β) τα φιλολογικά σωματεία, γ) Ο τύπος (ημερήσιος και περιοδικός) δ) το τυπογραφείο <<Δωδώνη>>. Οι ευεργέτες που διέθεσαν την προσωπική περιουσία τους ή μέρος αυτής, για τη δημιουργία κοινωφελών ιδρυμάτων και ειδικότερα σχολείων, δεν αμέλησαν να εμπλουτίσουν αυτά με πολύτομες και χρήσιμες βιβλιοθήκες. Με την ανέγερση της Καπλανείου Σχολής, ο δωρητής Ζώης Καπλάνης δεν παρέλειψε να καταβάλλει ένα σημαντικό ποσό για την αγορά εκπαιδευτικών οργάνων και τη σύσταση αξιόλογης βιβλιοθήκης. Δυστυχώς όμως, η βιβλιοθήκη αυτή, μαζί με το σχολείο και τα εποπτικά μέσα που διέθετε, κάηκε τον Αύγουστο του 1820 από την πυρκαγιά που είχε ξεσπάσει λόγω των σφοδρών συγκρούσεων μεταξύ του Αλή Πασά και των σουλτανικών στρατευμάτων. Ακόμη μια προσφορά ανεκτίμητης αξίας θεωρείται η συγκρότηση πλούσιας βιβλιοθήκης από τους Ζωσιμάδες παράλληλα με την ομώνυμη Σχολή.

Η βιβλιοθήκη αποτελούνταν από πολλούς τόμους αρχαίων συγγραφέων και ανεκτίμητες επιστημονικές εκδόσεις. Όμως, η μοίρα δε στάθηκε αντάξια της χειρονομίας των Ζωσιμάδων και με τον πόλεμο του 1940, η βιβλιοθήκη υπέστη ανυπολόγιστη ζημιά. Τα εναπομείναντα βιβλία μεταφέρθηκαν στα κτήρια της καινούρια Ζωσιμαίας Σχολής κατά πολύ αραιωμένα. Ο αριθμός των βιβλίων αυτών, σύμφωνα με τον Ι. Λαμπρίδη, έφανε τις 5.000 χιλιάδες. Πλην των Ζωσιμάδων, τα άτομα που συνέβαλλαν στον καταρτισμό της Ζωσιμαίας Βιβλιοθήκης ήταν οι: Νεόφυτος Δούκας, Ανδρέας Κομπατής, Δημήτριος Αναγνωστόπουλος, Βασίλειος Τσίμας, Π. Λαζαράς κ.ά.

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η Τουρκική Βιβλιοθήκη είναι κτισμένη πολύ κοντά στη βορειοδυτική Ακρόπολη, και πιθανότατα συνδέεται με την Εστία και το Μενδρεσέ (Ιεροδιδασκαλείο) του Ασλάν Πασά, αποτελώντας ένα θρησκευτικό – εκπαιδευτικό συγκρότημα.

Ο χαρακτηρισμός του κτιρίου ως βιβλιοθήκης οφείλεται στο μεγάλο αριθμό χειρογράφων και έντυπων βιβλίων, που κατά πληροφορίες υπήρχαν εκεί. Το κτίριο περιλαμβάνει στον όροφο αίθουσα αναγνωστηρίου, δύο μικρές αίθουσες εκατέρωθεν της εισόδου με στενό θολοσκέπαστο διάδρομο ανάμεσά τους και ανοιχτό προστώο. Το τελευταίο διαμορφώνεται στην πρόσοψη του οικοδομήματος στον όροφο με κιονοστήρικτη τοξοστοιχία, όπου καταλήγει λίθινη κλίμακα.

Η όψη της κλίμακας διαρθρώνεται με δύο ανισοϋψή τόξα, από τα οποία το ευρισκόμενο κάτω από το πλατύσκαλο διαμορφώνεται σε καμαροσκεπή είσοδο προς τους ισόγειους βοηθητικούς χώρους του οικοδομήματος.

Τα δύο μικρά διαμερίσματα έχουν από μια εστία. Ο διάδρομος ανάμεσά τους οδηγεί προς βορρά σε μία μεγάλη τετράγωνη θολοσκέπαστη αίθουσα, το αναγνωστήριο.

Εξωτερικά οι τρουλίσκοι των δωματίων και του διαδρόμου φέρουν στέγη που έχει μορφή κωνικού θόλου, ενώ το προστώο καλύπτεται από ανεξάρτητη ξυλοστέγη. Το κτίριο φωτίζεται από αρκετά παράθυρα.

«ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ»

- Από τις σπουδαιότερες σχολές που διέθεταν σύμφωνα με τις πηγές και βιβλιοθήκη ήταν η Σχολή της Χίου (1792). Αυτή αντικατοπτρίζει τη φροντίδα του Α. Κοραή να διαδώσει την ελληνική παιδεία και οικοδόμησε υποδειγματικό εκπαιδευτικό συγκρότημα. Η βιβλιοθήκη κατά τις περιγραφές του Γάλλου διπλωμάτη Marcellus το 1820, ήταν «καλοχτισμένη από πέτρες, θολωτή, με μακριές αψίδες: είναι ωστόσο ανεπαρκής και η διοίκηση του κολλεγίου σκέπτεται να την μεγαλώσει να πάρει μερικούς γειτονικούς χώρους». Από τα παραδείγματα αυτά αποδεικνύεται ότι η μέριμνα και η σημασία για τη βιβλιοθήκη ήταν σαφής και κατηγορηματική από τις αρχικές ιδρυτικές πράξεις των σχολών. Συνοδεύεται από στοιχεία που μαρτυρούν τον εξοπλισμό της. Η φροντίδα για τον εξοπλισμό της βιβλιοθήκης ερμηνεύεται από τις σπουδές που διεξάγονταν στον χώρο της σχολής. Ήταν αδύνατο να λειτουργήσει η σχολή χωρίς την ύπαρξη της βιβλιοθήκης, επειδή τα βιβλία ήταν ακριβά για να μπορούν να τα αγοράζουν οι σπουδαστές, επομένως έπρεπε να φροντίσει η σχολή να τα έχει διαθέσιμα, ώστε οι σπουδαστές να τα χρησιμοποιούν. Στις προσπάθειες εμπλουτισμού των βιβλιοθηκών των σχολών συνέδραμαν και λόγιοι που είχαν διδάξει στις σχολές αυτές κληροδοτώντας τις βιβλιοθήκες τους. Η βιβλιοθήκη της σχολής της Χίου κατά την περίοδο της ακμής της είχε 30.000 βιβλία, όταν ο μέσος όρος βιβλίων μιας βιβλιοθήκης της εποχής δεν ξεπερνούσε τα 1.000

- Στις σφαγές της Χίου το 1822, ο Σουλτάνος έδωσε εντολή να καταγραφεί το Πνευματικό κέντρο απαιτώντας να μην μείνει τίποτα όρθιο ,όπως και έγινε. Έκτοτε έγινε εκ νέου μία δεύτερη προσπάθεια από τον Αδαμάντιο Κοραή για την ανασύσταση και τον εμπλουτισμό της, αποστέλλοντας την προσωπική του βιβλιοθήκη, ως κληροδότημα, ενώ παράλληλα παρότρυνε φιλέλληνες της Ευρώπης και άλλους λόγιους της εποχής του να στείλουν τα βιβλία τους στοχεύοντας στην μόρφωση των εναπομεινάντων Χιωτών.

«ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ»

- Οι Σέρρες, «πόλη των σοφών», σύμφωνα με τον Τούρκο γεωγράφο του 17ου αιώνα Hadschi Chalfa, παρουσίασαν από παλιά αξιόλογη πνευματική κίνηση. Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας η πόλη αποτέλεσε ένα από τα σπουδαιότερα εκπαιδευτικά και εμπορικά κέντρα του μακεδονικού ελληνισμού. Για το λόγο αυτό δικαίως αργότερα την αποκάλεσαν τιμητικά «Αθήνα της Μακεδονίας». Κατά τους πρώτους χαλεπούς αιώνες της δουλείας την υποτυπώδη εκπαίδευση «των κοινών γραμμάτων» είχε επωμιστεί η τοπική Εκκλησία σε μια προσπάθεια διατήρησης της πνευματικής υπόστασης των υπόδουλων ελληνορθόδοξων χριστιανών. Μετά τα μέσα όμως του 19ου αι., με την έκδοση του χάρτη με τον οποίο αναγνωρίστηκε επίσημα το δικαίωμα των κοινοτήτων να ιδρύουν σχολεία, παρατηρήθηκε αύξηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ανύψωση του μορφωτικού επιπέδου, ενώ παράλληλα συγκροτήθηκαν σωματεία με φιλανθρωπικό και φιλεκπαιδευτικό χαρακτήρα.

1. Το Ελληνικό Σχολείο

Στην πόλη των Σερρών υπήρχε υποτυπώδες Ελληνικό Σχολείο από τις αρχές ακόμη του 17ου αιώνα, το οποίο λειτουργούσε στο χώρο του μητροπολιτικού ναού ή του παρακείμενου επισκοπείου. Μετά την ανασύσταση του κατά το β' τέταρτο του 18ου αι. μέχρι τις αρχές του 19ου αι. φιλοξενήθηκε σε οικοδόμημα της Μητρόπολης, που ήταν γνωστό ως «Παλαιόν Ελληνικόν Σχολείον». Από το 1808 εγκαταστάθηκε στο κτίριο της Αστικής Σχολής. Μετά την καταστρεπτική πυρκαγιά του 1849, που αποτέφρωσε τις κεντρικές συνοικίες με τις εκκλησίες και όλα τα εκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά ιδρύματα, οι δραστηριότητες του Σχολείου μεταφέρθηκαν προσωρινά μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα στα κελιά της εκκλησίας του Τιμίου Προδρόμου (γνωστής ως «Προδρομούδι»). Με την οικονομική συνδρομή των ομογενών ανεγέρθηκε το 1852 νέο εκπαιδευτήριο και επανασυστάθηκε η βιβλιοθήκη του. Στη βιβλιοθήκη του Σχολείου κατά την προεπαναστατική περίοδο δε θα πρέπει να συνέρρεε ικανοποιητικός αριθμός βιβλίων, όπως μπορεί να συμπεράνει κανείς από τις περιορισμένες συνδρομητικές προεγγραφές του σε εκδόσεις των ετών 1813 και 1819.

2. Το Γυμνάσιο

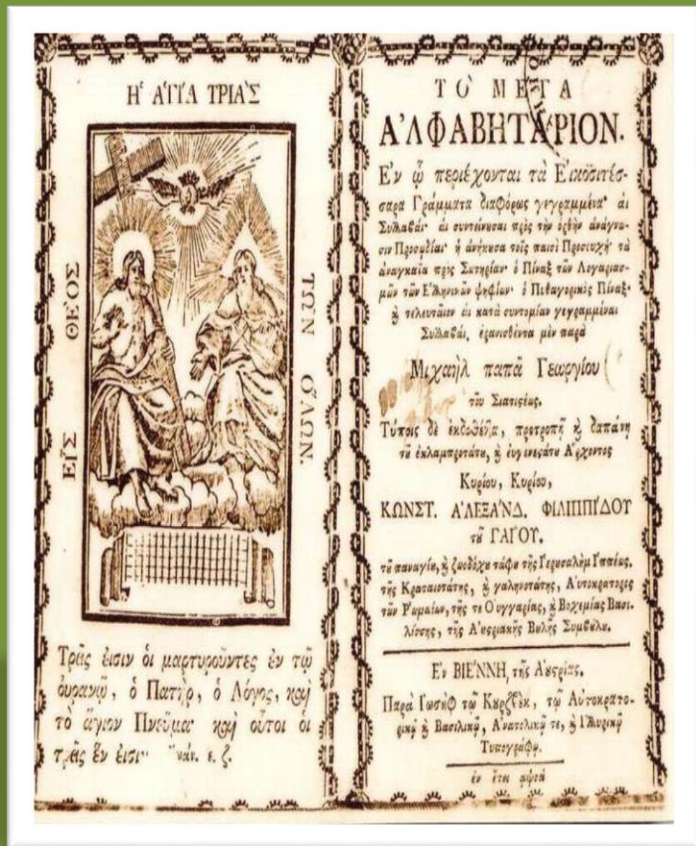
Το κοινό αίτημα της τοπικής κοινωνίας για λειτουργία ενός ανώτερου εκπαιδευτηρίου στις Σέρρες, που εκφράστηκε «*δια στόματος*» *N. Κουμπίδη*, έλαβε υπόσταση λίγα χρόνια αργότερα. Το Ελληνικό Σχολείο, περνώντας από ένα ενδιάμεσο στάδιο, μετατράπηκε αρχικά (1858) σε Ημιγυμνάσιο και το 1880 με ενέργειες του Ιωάννη Δέλλιου (1853-1919) προβιβάστηκε σε πλήρες εξατάξιο Γυμνάσιο, το οποίο μάλιστα στις 26 Οκτωβρίου του 1884 αναγνωρίστηκε με νόμο ως ισότιμο με τα άλλα Γυμνάσια του ελεύθερου τότε ελληνικού κράτους. Σε αυτόπροσαρτήθηκε και τμήμα Διδασκαλείου, από το οποίο αποφοιτούσαν δημοδιδάσκαλοι.

3. Το Διδασκαλείο

Το Διδασκαλείο Σερρών, το πρώτο στην υπόδουλη Ελλάδα, ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1872 από το «Μακεδονικό Φιλεκπαιδευτικό Σύλλογο Σερρών», με την ταυτόχρονη υποβίβαση του Ημιγυμνασίου σε απλό Ελληνικό Σχολείο. Περιλάμβανε μία προπαρασκευαστική και τρεις άλλες τάξεις με 70 περίπου σπουδαστές. Εμπνευστής και πρώτος διευθυντής του υπήρξε ο Δημήτριος Μαρούλης, διδάκτωρ της Φιλοσοφίας. Το Διδασκαλείο, μαζί με το Ορφανοτροφείο του, στεγάστηκε σε ενοικιαζόμενο ευρύχωρο και δαιδαλώδες ιδιωτικό οίκημα της ενορίας του Αγίου Αντωνίου.

4. Βιβλιοθήκη: Η σύσταση της βιβλιοθήκης πραγματοποιήθηκε με δωρεές κυρίως ιδιωτών ή συγγραφέων. Πρώτη μεγάλη δωρεά, που αποτέλεσε και τον αρχικό πυρήνα της, υπήρξε αυτή του επισκόπου Ελευθερούπολης Νεόφυτου, ο οποίος και με την ιδιότητα του ως μέλος του συλλόγου προσέφερε στη βιβλιοθήκη 72 τόμους με διάφορα συγγράμματα. Ο συσσωρευθείς βιβλιακός όγκος και η δυσχέρεια της σωστής διαχείρισης του οδήγησε τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου στην υιοθέτηση μιας εύχρηστης μεθόδου ταξινόμησης των εντύπων προς διευκόλυνση της αναζήτησης και την επαρκή αξιοποίηση τους. Ο Ι. Τσικόπουλος με υπερηφάνεια χαρακτηρίζει τη συλλογική βιβλιοθήκη ως «*πολυτιμότερα πασών των εν Μακεδονία δημοσίων βιβλιοθηκών*»

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΚΡΟΚΡΑΤΙΑΣ

- Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια των λογίων να αφυπνίσουν πνευματικά τους υπόδουλους Έλληνες. Αρκετοί χρησιμοποιούν στα κείμενά τους τη λαϊκή γλώσσα. Οι Νεοέλληνες διαφωτιστές (Ρήγας Βελεστινλής, Δημήτριος Καταρτζής, Αδαμάντιος Κοραΐς) επιδιώκουν να μεταφέρουν στον ελλαδικό χώρο τις ιδέες του Διαφωτισμού προετοιμάζοντας έτσι το έδαφος που θα βοηθήσει τους υπόδουλους να συνειδητοποιήσουν πως πρέπει να επαναστατήσουν. Η ποίηση στην προεπαναστατική εποχή είναι κυρίως διδακτική και σατιρική. Οι διαμάχες ανάμεσα στους συντηρητικούς και τους προοδευτικούς εκφράζονται και με την παρουσία του διαλόγου, έμμετρου και πεζού..
- Η αξία του βιβλίου βρίσκεται στο γεγονός ότι δε δίνει έτοιμες λύσεις στα προβλήματα μιας συγκεκριμένης εποχής, αλλά γίνεται το κλειδί για τη λύση των προβλημάτων κάθε εποχής, που δεν είναι παρά η εφαρμογή των αρχών της δημοκρατίας. Γι' αυτό και το έργο διατηρεί πάντα την επικαιρότητά του.

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός είναι παρακλάδι του Ευρωπαϊκού που στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σταδιακά. Οι ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού φτάνουν στην Ελλάδα χάρη στους Έλληνες που σπούδαζαν στην Ευρώπη αλλά και χάρη στους Έλληνες εμπόρους που με τις συνεχείς τους μετακινήσεις μετέφεραν τη μόρφωση και τα πνευματικά τους ενδιαφέροντα. Τα όρια του Νεοελληνικού Διαφωτισμού τοποθετούνται ανάμεσα στο 1669 και το 1821. Οι ιστορικοί διακρίνουν συνήθως δύο περιόδους: η πρώτη είναι η περίοδος της προετοιμασίας (1669-1774) και η δεύτερη η περίοδος της ακμής (1774-1821). Τότε παρατηρείται ένα συνεχές ενδιαφέρον για την έκδοση αρχαίων συγγραφέων και για μεταφράσεις ευρωπαϊκών έργων της εποχής. Παράλληλα ιδρύονται σχολεία, ενώ σημαντικός είναι ο ρόλος των ελληνόφωνων εφημερίδων και περιοδικών, που εκδίδονται στις παροικίες, ειδικά τα τελευταία χρόνια πριν την επανάσταση. Οι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού υπήρξαν λόγιοι, κληρικοί ή έμποροι και στράφηκαν κυρίως προς τη γαλλική παιδεία. Γι' αυτό και ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός επηρεάστηκε από τις ιδέες του Βολταίρου, του Ντιντερό και των Εγκυκλοπαιδιστών καθώς και των Ιδεολόγων της Γαλλικής Επανάστασης.

Οι σημαντικότεροι φορείς του Νεοελληνικού Διαφωτισμού είναι οι Φαναριώτες και, επίσης, οι εξής λόγιοι:

Ο Ευγένιος Βούλγαρις (1716-1806) από την Κέρκυρα, διευθυντής της Αθωνιάδος Σχολής και βιβλιοθηκάριος της Αικατερίνης Β΄ της Ρωσίας. Προοδευτικός και θαυμαστής του Βολταίρου ο Βούλγαρις έγραψε φιλολογικά και φιλοσοφικά έργα, όλα στην αρχαίζουσα γλώσσα.

Θεωρείται ο σοφότερος διδάσκαλος του γένους μετά τον Κοραή.

Ο Νικηφόρος Θεοτόκης (1736-1805), επίσης από την Κέρκυρα, συγγραφέας πολλών επιστημονικών έργων στην αρχαίζουσα. Ο Θεοτόκης έγραψε το «Κυριακοδρόμιον», που ερμηνεύει τις περικοπές των Ευαγγελίων κάθε Κυριακής σε απλή γλώσσα.

Στους αρχαϊστές, δηλαδή εκείνους που χρησιμοποιούσαν την αρχαίζουσα, ανήκουν οι Νεόφυτος Δούκας (περ.1760-1845), Παναγιώτης Κοδρικάς (1762-1827) και ο Αθανάσιος Πάριος (περ. 1725-1813). Αντίθετα οι δημοτικιστές (που προτιμούσαν τη δημοτική γλώσσα) εκφράζουν τη ροπή προς τις νέες ιδέες. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι Ιώσηπος Μοισιόδακας (περ. 1730-1780), συγγραφέας παιδαγωγικών κυρίως έργων και ο Δημήτριος Καταρτζής ή Φωτιάδης (1730-1807), φωτισμένος και προοδευτικός, ο οποίος ασχολήθηκε και με μεταφράσεις, ενώ έγραψε Γραμματική της αρχαίας σε νεοελληνική γλώσσα και Γραμματική της νεοελληνικής.

«Προς το τέλος της Τουρκοκρατίας»

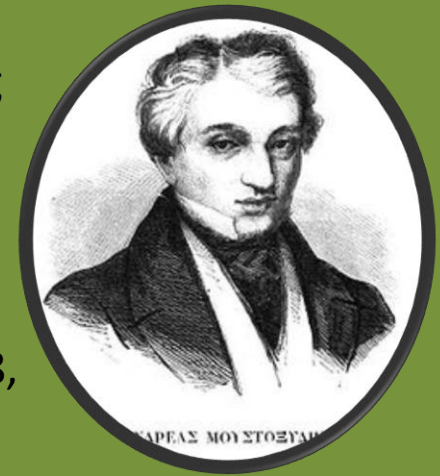
- Προς το τέλος της Τουρκοκρατίας τον 19^ο αιώνα και στην περίοδο του Ελληνικού Διαφωτισμού ιδρύονται στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο πληθώρα βιβλιοθηκών, όπως προαναφέρθηκε αρκετά συχνά ως μέρος ανώτατων σχολών, διευρύνοντας κατά αυτόν τον τρόπο το μορφωτικό επίπεδο των υπόδουλων Ελλήνων. Τέτοιες λαμπρές βιβλιοθήκες ήταν : **Η Δημόσια Βιβλιοθήκη Δημητσάνας**. Ιδρύθηκε το 1764 μαζί με την αντίστοιχη σχολή. Εμπλουτίστηκε με προσφορές από τον Παλαιών Πατρών Γερμανό και τον Πατριάρχη Γρηγόριο. Είχε μεγάλη συλλογή κλασικής λογοτεχνίας , εκκλησιαστικών πατέρων και σπάνιες εκδόσεις. Στη διάρκεια της Επανάστασης πρόσφερε όμως τα βιβλία της για την κατασκευή φυσιγγιών, με αποτέλεσμα να καταστραφούν. **Η Βιβλιοθήκη της Κέρκυρας**. Η πρώτη συγκέντρωση βιβλίων ανάγεται σε μονές και μάλιστα λατινικές. Η βιβλιοθήκη ιδρύθηκε το 1806, ένα έτος μετά την ίδρυση της Ιόνιας Ακαδημίας. Το 1825 η βιβλιοθήκη έγινε δημόσια. Εμπλουτίστηκε με χειρόγραφα, σπάνιες εκδόσεις και κληροδοτήματα, αλλά καταστράφηκε αργότερα. Τέλος, **η δημόσια βιβλιοθήκη Ζακύνθου**. Η ύπαρξή της χρονολογείται στο 1628 όταν ο Θωμάς Φλαγγίνης δώρισε στην κοινότητα Ζακύνθου 200 βιβλία. Επίσημη ίδρυση της βιβλιοθήκης μαρτυρείται το 1803 από την Ιόνιο Πολιτεία. Πρώτοι ευεργέτες ήταν οι Ζωσιμάδες, οι οποίοι από το 1804 έδιναν χρήματα για αγορά βιβλίων. Ο Ν. Κατράμης, αρχιεπίσκοπος και συγγραφέας δώρισε 26 χειρόγραφους κώδικες. Η βιβλιοθήκη καταστράφηκε κατά τους σεισμούς του 1953.

«Η ΠΡΩΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ Ν'ΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»

- Η πρώτη βιβλιοθήκη του νέου ελληνικού κράτους ιδρύθηκε από τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια το 1828 στην Αίγινα , όπου στεγάστηκε στο Ορφανοτροφείο του νησιού και η λειτουργία της ανατέθηκε στον Ανδρέα Μουστοξύδη , πρόεδρο της επιτροπής του ορφανοτροφείου .
- . Το 1832, με διάταγμα η βιβλιοθήκη ονομάστηκε Δημόσια και ορίστηκε διευθυντής της ο Γεώργιος Γεννάδιος. Το 1834 μεταφέρθηκε στην καινούργια πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, την Αθήνα, έχοντας περίπου 8 χιλιάδες τόμους. Αρχικά τοποθετήθηκε στο Λουτρό της Αγοράς και αργότερα στην εκκλησία του Αγίου Ελευθερίου, στην πλατεία Μητροπόλεως.

Το 1842 η βιβλιοθήκη, που είχε ήδη 15 χιλιάδες τόμους, ενώθηκε τοπικά και διοικητικά με τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Αθηνών, που είχε ιδρυθεί το 1838, και μεταφέρθηκε στο κτήριο του Πανεπιστημίου.

Με βασιλικό διάταγμα του 1867 οι δύο βιβλιοθήκες συγχωνεύτηκαν σε μία, την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας, η οποία το 1903 μεταφέρθηκε στο κτήριο που βρίσκεται σήμερα, στην οδό Πανεπιστημίου, το οποίο κατασκευάστηκε το 1888 με δωρεά των αδελφών Βαλλιάνου από την Κεφαλονιά, σε σχέδια του Δανού αρχιτέκτονα Χάνσεν και με εκτελεστή του σχεδίου το Γερμανό Τσίλερ.

«ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ 4^{ΟΥ} ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ»

Έτος: 2020- 2021